

Ivana Gis

DATIV I LOKATIV U SUVREMENIM
GRAMATIKAMA

Uvod

U ovom će radu biti govora o dativu i lokativu u suvremenim hrvatskim gramatikama. U tri poglavlja dat će se prikaz razlike između dva padeža na sinkronijskoj razini na temelju prijedloga, navezaka i značenja padeža. Posebno će biti važna riječ gramatičara o prijedlogu *prema* oko kojega postoje dvojbe o svrstavanju uz dativ ili lokativ.

Nakon teorijskoga dijela usporedno će biti izloženi stavovi nekoliko suvremenih gramatičara o temi svakog od poglavlja. Suvremene gramatike upotrijebljene za usporedbu su sljedeće: *Gramatika hrvatskoga jezika* Stjepana Babića i Stjepka Težaka, *Školska gramatika hrvatskoga jezika* Sande Ham, Institutova *Hrvatska gramatika*, *Gramatika hrvatskoga jezika* Josipa Silića i Ive Pranjkovića, HAZU *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, *Praktična hrvatska gramatika* Dragutina Raguža.

Prijedlog *prema*

Sinkretizam padežnih nastavaka u množini odnosi se na ujednačenost u dativu, lokativu i instrumentalu u svim sklonidbama. Budući da su padežni nastavci za dativ i lokativ u jednini sinkretizirani, ta se dva padeža razlikuju prema prijedlozima s kojima dolaze u rečenici. Još se u osnovnoškolskim udžbenicima hrvatskoga jezika navode stalni lokativni prijedlozi po kojima se taj padež odmah prepoznaje u rečenici, i to je nužan način razlikovanja lokativa od dativa. Suvremene gramatike po pitanju tih prijedloga nisu suglasne, a kao dvojbena pokazao se prijedlog *prema* kojega se ponegdje pripisuje dativu, a dalje lokativu.

Da bi se sa sigurnošću utvrdilo zašto su se oblikovala oprečna mišljenja, potrebno je sagledati više različitih argumenata i proniknuti u jezičnu povijest te vidjeti gdje je zapravo došlo do prepletanja i zbog čega.

Kako je prema prestao biti dativni i postao lokativni prijedlog

Shvativši problem dativnoga i lokativnoga svojatanja prijedloga *prema* i sagledavši ga potom povijesno, dao je Dragutin Raguž (1984.) objašnjenje kako je do nesuglasica došlo.

U svim sklonidbenim vrstama dativ i lokativ izjednačeni su po padežnom nastavku i njime ih nije moguće razlučiti. Razlog razdvajanja tih dvaju padeža različit je naglasak. Stari hrvatski gramatičari (od B. Kašića do Š. Starčevića) bilježe sedam padeža u jednini i ne spominju lokativ, već ablativ (koji se ne razlikuje od genitiva). Množina je po uzoru na latinsku gramatiku sastavljena od osam padeža tako da je jednini dodan lokativ, ali se lokativ i dativ razlikuju padežnim nastavkom. U gramatici Š. Starčevića prvi je put ujednačen broj padeža u jednini i množini (i to njih šest) što će reći da on nije uočio naglasne razlike između dativa i lokativa. Naglasnu razliku kao kriterij razdvajanja dvaju padeža čak i kada su oblikom istovjetni prvi je uočio Vuk Stefanović Karadžić i zabilježio u uvodnom dijelu *Srpskoga rječnika* iz 1818. To su prihvatili i njegovu tradiciju nastavili, jasno, Daničić i Maretić.

Sve do gramatike Tome Maretića, odnosno dok dativ i lokativ nisu padežnim nastavkom ujednačeni, prijedlog *prema* spominje se uz dativ ili se ne navodi kamo spada. Uz oba padeža obrađuje ga Daničić te pokušava zaključiti da mu je mjesto uz lokativ, a takvo svrstavanje prihvaća odmah potom Maretić, navodeći niz primjera gdje naglasak uvjetuje razlikovanje padeža, te zaključuje načelno da *prema* dolazi uz lokativ, iako i dalje dvoji.

Nadalje, kako navodi Raguž (1984.) pišući o problematici prijedloga *prema*, M. Stevanović i M. Ivić ističu da se u mnogim govorima dativ i lokativ ne razlikuju naglaskom, nego jedini klasifikacijski kriterij može biti značenje jednoga i drugoga pa bi stoga u nekim slučajevima *prema* dolazio s dativom, a u drugima s lokativom. Budući da je M. Stevanović u Srbiji bio i pisac gramatika za srednje škole, prijedlog *prema* svrstao je kao dativni i lokativni i prenio i u svoje priručnike. Kada je prijedlog *prema* obrađivan u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi, zabilježeno je da je on lokativni prijedlog (prema Maretiću) i tako je i ostalo. Pitanje uz koji od padeža svrstati prijedlog nametnulo se, dakle, izjednačavanjem padežnih nastavaka u gramatici Š. Starčevića.

Raguž navodi i još jedan mogući način prijedloznoga razdvajanja dativa od lokativa. Naime, *na*, *o*, *u*, *po* su ujedno i akuzativni prijedlozi, a slagat će se s lokativom ili akuzativom po opoziciji statičnost, mjesto/dinamičnost, cilj. Jedini, osim spornoga *prema*, ostaje prijedlog *pri* za koji Raguž utvrđuje da se počeo gubiti. Dakle, može se govoriti o usporednosti lokativnih i akuzativnih prijedložnih izraza, izuzev prijedloga *prema* koji je dativni.

On ne nudi jasan odgovor, nego kaže da treba tražiti podatke koji bolje svjedoče o kojem se padežu radi, a ako nema takvih podataka, onda se na temelju napisanih zaključaka može utvrditi kada je to dativ, a kada lokativ.

U jeziku zagrebačke filološke škole, kako navodi S. Ham (1998.), dativ i lokativ razlikuju se pomoću stalnih prijedloga s lokativom, ali i pomoću padežnih nastavaka u množini. Upravo stoga može se pouzdano tvrditi da se *prema* svrstava izričito uz dativ. O prijedlogu *prema* starija norma nije dvojila: „Dativ zahtjevaju: k(a), prama, proć, proti(-v, -va), suproć, suproti“ (Ham, 1998: 35).¹

Tijekom normiranja hrvatskoga jezika normativni stavovi o prijedložnom izrazu s prijedlogom nisu se podudarali. To je razlog zbog kojega suvremena naša gramatika nudi kompromisno rješenje – *prema* svrstava i uz dativ i uz lokativ. Naglasne razlike između tih padeža, kojom su se neki gramatičari vodili, u hrvatskom jeziku nikada nije ni bilo; dativ i lokativ sinkretizirani su i nastavkom i naglaskom, a razlikuju se osnovnim značenjem i različitim prijedlozima. Prijedlozi koji dolaze s lokativom su stalni i o njima nema dvojbe te su prvi kriterij prepoznavanja lokativa u rečenici, jedino je uloga *prema* ostala nejasna u prijedložnom padežnom izrazu. S. Ham napominje da stariji gramatičari uzimajući primjere iz starijeg hrvatskog književnog jezika, književnika koji su pisali jezikom zagrebačke filološke škole, ne spominju da se pripadnost *prema* uz dativ prepoznaje morfološki, i to po padežnom imeničkom nastavku za množinu. Padežno je značenje u tom slučaju nebitno „...jer imenica uz *prema* uvijek ima nastavak za dativ množine, a nikada za lokativ množine“ (Ham, 1998: 39). Ako prijedlog *prema* sasvim sigurno dolazi uz dativ u množini, očito je da će jednako biti i s jedninom, bez obzira na sinkretizirane padežne nastavke u jednini.

Suvremene gramatike o prijedlogu prema

Različiti gramatičari zastupaju različita gledišta kada se treba odlučiti kamo pripada *prema*. Pojedini ga izričito svrstavaju uz ovaj ili onaj padež, dok drugi imaju potrebu dodatno pojasniti svoju odluku što je samo odraz nejasnoće, odnosno da problem postoji.

S. Težak i S. Babić (2003.) pišući o imeničkoj a-sklonidbi zaključuju: „Dativ i lokativ imaju isti nastavak: -u. Razlikuju se po tome što se pred lokativom uvijek nalazi jedan od ovih prijedloga: *na, o, po, prema, pri, u*. U nekih imenica dativ se razlikuje od lokativa po naglasku: *Živim u grădu. Prilazim grădu*“. (Težak, Babić, 2003: 101)

S. Ham (2002.) navodi lokativ kao padež koji uvijek dolazi s prijedlozima i uvijek je prijedložni izraz: „Lokativ je uvijek s jednim od ovih prijedloga: *u, na, o, po, pri*“ (Ham, 2002: 100). U lokativne prijedloge ne svr-

¹ Prema A. Mažuranić, 1866.str.136.

stava *prema* čak ni kao zajednički s dativom. Sve imenice u jednini imaju jednake nastavke za ta dva padeža, prema tomu oni se razlikuju samo prijedlozima s kojima se slažu. „Lokativ nikada ne može biti bez svojih prijedloga, što znači da je lokativ prijedložni izraz, a dativ može biti sam ili s prijedlozima *k*, *prema*, *nasuprot*, *unatoč*, *usprkos*“ (Ham, 2002: 36).

Institutova gramatika (2005.) usporedno navodi prijedloge koji se slažu s dva ili više istih padeža, a za lokativ izričito stoji da su prijedlozi koji se slažu samo s njim: *pri*, *prema*.

J. Silić i I. Pranjković (2007.) pišu o dativu kao o padežu koji se u standardnom jeziku slaže s malo prijedloga te teži tomu da se ih se oslobodi (suprotno od lokativa, koji je uvijek prijedložni izraz). „Oni su k tomu često (osobito kad dolaze u značenju koje ponavlja osnovno značenje dativa) zališni, posebno prijedlozi *k* i *prema*“ (Silić, Pranjković, 2007: 220). Prijedlog *k(a)* uz dativ je zališan jer ponavlja negraničnu direktivnost, a zamjenjiv je prijedlogom *prema* ukoliko znači okrenutost, usmjerenost, kretanje prema čemu. Lokativ u hrvatskome standardnom jeziku dolazi isključivo uz prijedloge, a to su *na*, *o*, *po*, *u*, koji su ujedno akuzativni, dok je jedini prijedlog koji dolazi samo s lokativom *pri*. Pretpostavka je dvojice gramatičara dakle, da se *prema* uvijek slaže samo s dativom.

Povijesni pregled glasova i oblika hrvatskoga književnog jezika (1991.) razlikuje prijedloge koji se koji se slažu s jednim padežom i one koji se slažu s dva ili tri. Tako s dativom dolaze samo: *k*, *proti*, *nasuprot*, *usuprot*; s lokativom: *pri*. Lokativu su i akuzativu zajednički *na*, *o*, *po*, dok se *u* slaže s genitivom, akuzativom i lokativom. S dativom i lokativom slažu se: *prema*, *pram(a)*.

D. Raguž (1997.) označuje dativ padežom koji teži odbacivanju prijedloga. Neki od njegovih prijedloga sve više u značenju postaju genitivni (*nasuprot*, *unatoč*, *usprkos*, *nadomak*), a *k* i *prema* izražavaju usmjerenost prema cilju kao i sam padežni oblik dativa. Osim toga, *prema* ne pripada samo dativu. „Prijedlog *prema* (rijetko i zastarjelo i *prama*) slaže se s dativom i lokativom“ (Raguž, 1997: 138). S obzirom da su oblikom ti padeži isti, objašnjava da je *prema* dativni kada znači smjer ili okrenutost prema nečemu, odnosno kada je zamjenjiv s *k*. Jedini samo lokativni prijedlog je *pri*. Nadalje, *prema* s lokativom znači: položaj na suprotnoj strani, usporedbu, okolnost, kriterij.

Zastupljenost mišljenja gramatičara o pripadnosti *prema* dativu podjednaka je kao i lokativu. Oni koji ga svrstavaju uz lokativ čine to po nekakvom osobnom nahođenju ili preuzimajući iz određene literature, bez dodatnog pojašnjavanja i zalaženja u dublju jezičnu povijest. Primjeri koje nude jednako tako kako su imenovani lokativnim mogu biti i dativni.

Drugi, kojima je *prema* dativni, nude logičnija objašnjenja toga jezičnoga stava. Dativ je padež koji može i ne mora imati prijedloge. Prvenstveno

zbog toga što upotreba prijedloga *prema* nije nužna u ustroju rečenice, već ga se može i izostaviti da bi rečenica obavijesno bila jasna, on je dativni. Ako bi se *prema* pripisao isključivo lokativu, njegova zališnost bila bi neobjašnjiva jer lokativ bez prijedloga ne može. Dakle, dativ teži oslobođenju od prijedloga jer daje potpunu informaciju i bez njih, a *prema* je u toj informaciji zališan.

Navesci

O navescima u dativu i lokativu progovorio je Dalibor Brozović (1980.) u istoimenom članku opisujući njihovu nepravilnu upotrebu kao odraz narušena jezična osjećaja suvremenog čovjeka. Jezična kultura ima zadatak njegova učvršćivanja, stoga je potrebno rasvijetliti pravila i poticati upotrebu pravilnih oblika.

Navezak je završni samoglasnik padežnoga nastavka koji se može pridodati nastavku, ali i ne mora. Suvremene su gramatike po pitanju upotrebe navezaka uglavnom suglasne, a upravo je ona jedan od ključnih kriterija razlikovanja dativa i lokativa kao i dokaz o pripadnosti prijedloga *prema* dativu.

Nastavci za dativ i lokativ pridjevskih riječi muškoga i srednjeg roda – *om*, –*em*, –*omu*, –*emu*, –*ome* nemaju istu vrijednost za oba padeža. Po pitanju prijeglasnih oblika sa samoglasnikom *e* (–*em*, –*emu*) naglašava Brozović da većih problema nema, tek da je upotreba lika –*emu* po učestalosti veća u dativu te ga se ne bi trebalo upotrebljavati u lokativu, a lik –*em* je lokativni, iako rijedak. Likovi –*om*, –*omu*, –*ome* karakteristični su za dativ, a za lokativ samo –*om* i –*ome*, s tim da je učestalost zajedničkih likova nejednaka u ta dva padeža.

Suvremene gramatike o navescima u pridjevno-zamjeničkoj sklonidbi

Pridjevno-zamjenička sklonidba je ona po kojoj se mijenjaju određeni pridjevi i neke zamjenice. Pitanje je navezaka bitno kada se radi o genitivu, dativu, lokativu i instrumentalu jednine m. i. s. roda. Hrvatska domaretićevska norma ne poznaje navezaka jer su završni otvornici bili sastavni dio nastavakoga morfema.

S. Težak i S. Babić (2003.) navode da se u sklonidbi određenih pridjeva u nekim padežima upotrebljavaju kraći (*mlâdōg*, *mlâdōm*, *mlâdīm*) i duži nastavci (*mlâdōga*, *mlâdōme*, *mlâdōmu*, *mlâdīma*). „U hrvatskom jeziku u dativu jednine prednost ima duži nastavak (–*omu*, –*emu*) a u lokativu jednine kraći (–*om*). Nastavak –*ome* stilski je obilježen.

Kada je pridjev poimeničen, valja dati prednost duljim nastavcima:

Vidio sam dūgōga.

Rèci tō dūgōmu.

Pokážite tō svīma nŏvīma.

Prīčajmo o mūdŕīma, a ne o lūdīma.

Drūžite se s poštēnīma.

Posebice to vrijedi kada nije jasno je li riječ u jednini ili množini:

Těško se sporazumijěvati s lūdīm/lūdīma.“ (Težak, Babić, 2003: 120)

Navezak ili pokretni samoglasnik imaju zavisni padeži pridjeva, zavisni padeži zamjenica, prilozi i prijedlozi. Ne definiraju izričito razliku dativa i lokativa prema navescima. S. Ham (2002.) u pridjevno-zamjeničkoj sklonidbi razlikuje nekoliko oblika za muški i srednji rod, s navescima i bez navezaka. Tako se u dativu jednine javljaju navesci *u* i *e* kao i u lokativu jednine, dok je genitivni navezak *a*. „U njegovanom i biranom izrazu prednost treba dati genitivu s naveskom *a*, dativu s naveskom *u* i lokativu bez naveska ili s naveskom *e*“ (Ham: 2002: 54).

Institutova gramatika (2005.) priznaje proširivanje navescima na kraju nekih oblika pridjeva i zamjenica i to tako da samo opisuje o kojim se navescima radi i u kojim se padežima oni mogu pojaviti, npr.

GA jd. *velikōg – velikōga, tvōg – tvōga*

DL jd. *velikōm – velikōmu – velikōme, tvōm – tvōmu – tvōme*

DLI mn. *velikīm – velikīma, tvōjīm – tvōjīma*

I jd. *njīm – njīme, kīm – kīme, svīm – svīme* (Barić i dr., 2005: 81)

Izjednačavanje dativa i lokativa jd. m. i s. r. (npr. D *tomu*, L *tom* > DL *tomu*, *tom*) mlađa je pojava nastala po uzoru na ž. r. gdje su ti padeži uvijek bili jednaki. Izvorni je dativni oblik onaj s *–u* kao njegovim integralnim dijelom. Uslijed izjednačavanja *–u* se počinje osjećati kao navezak, a zatim i *–a* u genitivu jd. i u dativu, lokativu i instrumentalu mn., tako da su se pojavili kraći i dulji zamjenički i pridjevni oblici: DL jd. *tomu, našemu; dobromu, vrućemu i tom, našem; dobrom, vrućem*; DLI mn. *tima, našima; dobrima, vrućima i tim, našim; dobrim, vrućim*. (Barić i dr., 2005: 628)

U dativu i lokativu jd. pojavljuje se i navezak *–e*, a mogu ga imati zamjenice i pridjevi kojima osnova završava na nenepčani suglasnik (tome, dobrome).

J. Silić i I. Pranjković (2007.) nude sve oblike s navescima ne sugerirajući izričito koji bi imao prednost pred ostalima. Sklonidbu zamjenice njègov-Ø, primjerice, u dativu i lokativu prikazuju ovako:

D: (m. r.) *njègov-omu / njègov-ome / njègov-om – (sr. r.) njègov – omu / njègov – ome / njègov – om*

L : (m. r.) *njègov-omu / njègov-ome / njègov-om – (sr. r.) njègov – omu / njègov – ome / njègov – om* (Silić, Pranjković, 2007: 124)

Povijesni pregled glasova i oblika hrvatskoga književnog jezika (1991.) u sklonidbi neodređenih imeničkih i pridjevnih zamjenica čuva oblik s naveskom –u u isključivo u dativu. Tako, primjerice, u sklonidbi zamjenice *moj* dativ i lokativ jedine navedeni su ovako:

D *mòj-em(u)*, *môm(u)*
L *mòj-em*, *môm(e)* (Babić i dr., 1991: 654)

Zamjenica *moje* u dativu i lokativu glasit će ovako:

D *mòj-em(u)*, *môm(u)*, *môm(e)*
L *mòj-em*, *môm(e)* (Babić i dr., 1991: 654)

Uz sklonidbu imeničkih zamjenica napominje se da se u lokativu jednine m. i s. r. pojavljuju i oblici s naveskom –u, što bi značilo potpuno izjednačenje dativa i lokativa, ali je u pažljivu jeziku tu razliku bolje čuvati. Ista napomena stoji i uz neodređene pridjevne zamjenice.

D. Raguž (1997.) daje niz primjera za sklanjanje zamjenica u kojima gotovo izjednačuje oblike za dativ i lokativ m. i s. r. jednine. Tako zamjenica *njegov* glasi ovako:

D *njègovu/njègovôm (u,e)*
L *njègovu/njègovôm (e,u)*

Značenje

Treći kriterij razlikovanja dativa i lokativa svakako jest njihovo značenje. Još je D. Raguž (1984.) pišući o prijedlogu *prema* i dotaknuvši se razlike u naglascima dvaju padeža utvrdio da ukoliko te razlike nema, tada se ne može govoriti o dvama, već o jednom padežu. Osim toga, jasno izjavljuje da je značenjski kriterij posve neopravdan i nema mu mjesta u opisu oblika. Praksa je takva da se poseže za značenjem kada se ne može dosljedno objasniti neka pojava u oblicima, kao što je ona izazvana dvojbom oko prijedloga *prema*. Gramatike se obično slažu kada je riječ o značenju pojedinih padeža, tek je znatnije odstupanje zabilježeno kod onih koji *prema* pripisuju i dativu i lokativu.

S. Težak i S. Babić (2003.) vrlo sažeto značenjski definiraju padeže: „Dativ je padež namjene (Ovo poklanjam **majci**.) i cilja (Vraćam se **kući**.). Dativ dolazi s prijedlozima: k(a), nasuprot, unatoč i usprkos, a u rečenici je tada obično priložna oznaka“. (Težak, Babić, 2000: 294); „Lokativ ovisi o prijedlozima na, o, po, pri, prema, u i odgovara na pitanja o (po, prema itd.) kom(u)? o (po, prema itd.) čem(u)? Lokativ je prvenstveno padež mjesta (u Parizu, na svijetu, u sebi)“. (Težak, Babić, 2000: 298)

S. Ham (2002.) o padežu govori kao o obilježju imenskih riječi i ne ulazi u značenje padeža, već ga definira morfološki.

Institutova gramatika (2005.) dativ definira kao dinamični padež; znači usmjerenost, čemu je što namijenjeno ili čemu se teži. Suprotno od njega statične podatke daje lokativ, koji znači mirovanje u mjestu i vremenu.

J. Silić i I. Pranjković (2007) detaljno opisuju značenje oba padeža, čak i sa svakim prijedlogom posebno. Ipak za temeljno značenje dativa navode negraničnu direktivnost, „a to znači odnos između dvaju predmeta koji pretpostavlja približavanje jednoga predmeta drugomu, i to tako da jedan predmet služi kao orijentir drugomu“ (Silić, Pranjković, 2007: 219). U svezi toga zanimljiv je spoj *prema* + dativ koji može označavati položaj, mjesto pored kakva predmeta ili na suprotnoj strani od njega; može imati značenje usporedbe po jednakosti ili nejednakosti; može značiti nešto na temelju čega se štogod događa. „Temeljno je značenje lokativa prostorno. Lokativ naime označuje mjesto, i to mjesto vezano uz mirovanje, statičnost, nepokretnost“. (Silić, Pranjković, 2007: 230)

Povijesni pregled glasova i oblika hrvatskoga književnog jezika (1991.) padežna značenja dativa i lokativa iznosi u kontekstu njihova vezivanja uz pojedine padeže, a lepeza prijedložnih značenja vrlo je široka.

D. Raguž (1997.) opisuje dativ bez prijedloga kojemu pripisuje ove funkcije i značenja: namjene, usmjerenosti, koristi ili štete, kao dopuna pridjevima i prilogima, posvojni dativ, etički dativ, dativ zakletve, dativ s infinitivom, dativ cilja. Dativ s prijedlozima ima posebna značenja, a uz *prema*, koji se slaže i s lokativom, dolazi kad se pokazuje usmjerenost, okrenutost prema nečemu.

Lokativno je temeljno značenje oznaka mjesta. Znači mirovanje ili kretanje u okviru određenih granica. Budući da je uvijek prijedložni izraz, njegovi mu prijedlozi daju različita značenja. S lokativom *prema* znači: položaj na suprotnoj strani, usporedbu, okolnost, kriterij.

Zaključak

Dativ i lokativ dva su različita padeža sa sinkretiziranim padežnim nastavcima. Nekadašnja razlika u naglasku svakoga od njih u suvremenom se jeziku također počela gubiti pa su gotovo sinkretizirani i naglaskom. Ono što ih na razini oblika odvaja jesu stalni prijedlozi koji dolaze s lokativom, što znači da je on prijedložni izraz, a dativ ih može i ne mora imati, s tim da teži potpunom odbacivanju prijedloga. Lokativni su prijedlozi *u, na, o, po, pri*, s tim da je samo *pri* isključivo lokativni. Dvojben je prijedlog *prema* koji neki gramatičari pripisuju dativu, a neki lokativu, dok dugi tvrde da se ovisno o značenju može slagati i s jednim i s drugim padežom. Budući da značenje nije valjan kriterij u opisu oblika bilo bi dobro posljednju tvrdnju ostaviti po

strani, a razloge zbog kojih bi se *prema* slagao s jednim od tih padeža potražiti u jezičnoj dijakroniji, čiji je dio prikazan u ovom radu. Miješanje navezaka također dovodi do izjednačavanja dativa i lokativa, stoga bi trebalo njegovati njihovu pravilnu upotrebu. Konačno, značenje jednog i drugog padeža pokazuje da su oni svakako različiti i to u osnovnoj upotrebi.

Literatura

- Babić, S., Brozović, D., Moguš, M., Pavešić, S., Škarić, I., Težak, S., 1991. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: HAZU, Globus
- Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V., Znika, M., 2005. *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga
- Brozović, D., 1980. *O navescima u dativu i lokativu*, Jezik, god. 27., Zagreb
- Ham, S., 1998. *Jezik zagrebačke filološke škole*, Zagreb: Matica hrvatska, ogranak Osijek
- Ham, S., 2002. *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga
- Raguž, D., 1997. *Praktična hrvatska gramatika*, Zagreb: Medicinska naklada
- Raguž, D., 1984. *S kojim se padežom slaže prema?*, Jezik, god. 31., Zagreb
- Silić, J., Pranjković, I., 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga
- Težak, S., Babić, S., 2003. *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga